
Supervīzijas iespējas uzņemošo ģimeņu atbalstam

The Potential of Caritative Supervision in Supportive Host Families

Ina Gusāre (Latvija)

The article looks at the possibility to use caritative supervision to support host families. Supervision is widely used in solving professional questions in helping professions, whereas in other countries it helps to support host families. They need help especially in cases when they have difficulties to accept the hosted child and are ready to give him/her up.

These difficulties are partially caused by inability to recognize spiritual significance of acceptance. Accepting of the child is associated with human love and mercy in the psychological sense, without any spiritual dimension. Love and care requires sacrifice from the hosting family, it requires also changes of the hosting people rather than a child. Extra support is needed for better understanding of mercy in the Christian sense, which adds to the life-giving meaning of hosting.

Caritative supervision for the host families open up hidden spiritual resources within clients and shows the path towards proper understanding of spiritual values, viz., family as a base value created by God, it prevents the risk of burnout, acts as a gift of mercy. Caritative supervision can give families the motivation to show interest in spiritual well-being, which works for emphatic acceptance of the child.

Key words: caritative supervision, sacrifice, mercy, human love.

Šobrīd Latvijā deinstitucionalizācijas kontekstā intensīvi attīstās bez vecāku gādības palikušu bērnu ārpusģimenes aprūpe – bērni no bērnu namiem tiek iekļauti ģimenēs gan audžuģimenēs, gan adoptētāju, gan aizbildņu ģimenēs. Pāvests Jānis Pāvils II ir uzsvēris, ka ģimenei Baznīcas skatījumā ir unikāla un neaizvietoama vērtība, tā Radītāja plānā iezīmējas kā galvenā cilvēka un sabiedrības “*humanizācijas vieta*” un “*dzīvības un mīlestības šūpulis*”, jo “*ceļš uz nākotni iet caur ģimeni*” (Christifideles Laici, p. 40). Ģimene ir viena no svarīgākajām kristietības pamatvērtībām. Dieva labajā nodomā ģimenes svētība izriet no uzticības Dieva plānam un no stipras ģimenes, kas dievbijībā audzināta un kopta, tās svētība izstaro uz visu tautu.

Bērna pilnvērtīgas un harmoniskas attīstības priekšnosacījums ir aprūpe ģimenē, diemžēl dažādu iemeslu dēļ to ne vienmēr ir iespēja saņemt bērna bioloģiskajā ģimenē, tāpēc ārpusģimenes aprūpē nonākušiem bērniem primāri cenšas nodrošināt aprūpi ģimeniskā vidē. 2021. gadā ārpusģimenes aprūpē atradās 5910 bērni (Oficiālā bāriņtiesu statistika). Ārpusģimenes aprūpei audžuģimenēs ir tendence ar katru gadu palielināties, tādējādi ar katru gadu aizvien palielinās ģimeniskai videi pietuvināta ārpusģimenes aprūpe. 2021. gadā tika nodrošināta 91,3% ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu (Bāriņtiesu 2021. g. pārskatu analīze).

Katru gadu vairāk nekā 1000 bērniem tiek izbeigta uzturēšanās uzņemošajās ģimenēs. Tās iemesli var būt dažādi, piemēram, bērna vecākiem atjaunotas pārtrauktās vai atņemtās aizgādības tiesības, bērns sasniedzis pilngadību u.c. Tomēr joprojām ir tendence, kad ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem dažādu iemeslu dēļ ir jāmaina ārpusģimenes aprūpētājs, tādējādi pakļaujot bērnu atkārtotai traumatizācijai. Laika posmā no 2018. līdz 2021. gadam ārpusaprūpes aprūpētājs mainīts 171 – 209 bērniem gadā, no tiem 50 – 65 bērni gadā tiek no audžuģimenes vai aizbildņa pārvietoti uz ilgstošas sociālas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju (Oficiālā bāriņtiesu statistika). Jebkura bērna pārvietošana no vienas ģimenes uz otru bērnam rada papildus traumu, tomēr vēl traumatiskāka bērnam ir atkārtota ievietošana aprūpes institūcijā. Tāpēc jebkura atteikšanās no pieņemtā bērna ir satraucošs signāls, tas liecina par uzņemošo ģimeņu nespēju pilnvērtīgi un profesionāli veikt aizbildņa vai audžuģimenes pienākumus, nespēja pieņemt ģimenē uzņemto bērnu, tāpēc uzņemošajām ģimenēm ir nepieciešama profesionāla un kvalitatīva palīdzība.

Pēdējos gados īstenoti vairāki pasākumi, lai sniegtu atbalstu esošajām uzņemošajām ģimenēm un piesaistītu jaunas ģimenes, kas vēlētos un spētu pildīt šo misiju. Nozīmīga un inovatīva šī atbalsta forma ir Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centri (turpmāk – Atbalsta centri). Atbalsta centri tika izveidoti ar nolūku veidot vienotu audžuģimeņu, aizbildņu, viesģimeņu un adoptētāju atbalsta sistēmu un sniegt atbalstu ģimenēm gan sagatavošanas posmā, gan tajā brīdī, kad ģimene ir uzņēmusies rūpes par bērnu.

Centros atbalstu uzņemošajām ģimenēm sniedz sociālie darbinieki, psihologi un citi nepieciešamie speciālisti (pedagogi, juristi, logopēdi, ģimenes asistenti, fizioterapeiti), taču pieredze liecina, ka gan darbiniekiem, gan uzņemošajām ģimenēm jāsaskaras ar ļoti komplicētām audzināšanas, saskarsmes, slodzes un izdegšanas problēmām, kuras nevar pilnībā atrisināt ar esošo speciālistu palīdzību. Pamatproblēma sakņojas pašā uzņemošajā ģimenē, tāpēc nepieciešams atbalstīt un stiprināt ģimeni kā veselumu, bet Atbalsta centra speciālisti spēj palīdzēt tikai līdz noteiktai robežai. Salīdzinot Latvijas Atbalsta centru piedāvāto pakalpojumu klāstu ar citu valstu piedāvājumu, var secināt, ka citas valstis ir atzinušas supervīziju par vērtīgu atbalsta pasākumu uzņemošajām ģimenēm un iekļāvušas to valsts apmaksāto atbalsta centru pakalpojumu klāstā (mājas lapa “SOS bērnu ciematī”).

Supervīzijas tiek sniegtas kā konsultatīvs atbalsts jautājumos, kas saistīti ar darbu un profesionālo darbību. Uzņemošās ģimenes pieņem savā aprūpē bērnus, bērni tiek uzņemti, pamatojoties uz administratīvo aktu – bāriņtiesas lēmumu; ģimenes par bērnu aprūpi saņem atlīdzību no valsts un pašvaldības, tātad uzņemošās ģimenes ir ekonomiski atkarīgas no uzdevuma devēja. Tiek noslēgts līgums (audžuģimenēm) ar pašvaldību, nedefinējot līgumslēdzēju tiesības un pienākumus, kuru izpildi kontrolē bāriņtiesa. Likumdevējs normatīvajos aktos nav definējis uzņemošās ģimenes kā profesiju, bet iepriekš minēto pazīmju kopums norāda uz profesionālās darbības subjekta esamību. Tāpēc ir konstatējams, ka supervīzija ir piemērojama uzņemošajām ģimenēm kā viens no atbalsta instrumentiem. Tāpēc, lai Latvijas Atbalsta centri spētu nodrošināt pilnvērtīgu uzņemošo ģimeņu atbalstu, nepieciešams ieviest vēl vienu pakalpojumu – supervīziju, kas nodrošinātu refleksijas, atbalstošo un izglītojošo funkciju. Supervīzija, īpaši karitatīvi ievirzīta supervīzija, spēj veicināt darbiniekos un ģimenēs pārmaiņas, palīdz atrisināt cilvēkā gan garīgās dzīves, gan savstarpējo attiecību prasmes.

Pirms iekļaut supervīziju Atbalsta centra pakalpojumu klāstā, nepieciešams veikt izpēti, kādos gadījumos un kādu uzņemošās ģimenes funkciju pildīšanā tā izmantojama. Ieskatam noder citu valstu pieredze, tomēr katras valsts sociālās situācijas

attīstība, iesaistīto cilvēku un institūciju skaits, kapacitāte, pieredze, resursi ir unikāli un piemēroti konkrētai valstij. Tāpēc autore veica socioloģisko pētījumu, lai noskaidrotu, kādos uzņemošās ģimenes darbības aspektos būtu lietderīgi izmantot supervīziju, un kādas problēmas ar supervīzijas palīdzību varētu sekmīgi atrisināt.

Socioloģiskais pētījums

Pētījuma mērķis bija noskaidrot, kāda veida atbalsts visvairāk nepieciešamas uzņemošajām ģimenēm, lai tās spētu veikt savu misiju, un kādu atbalstu ģimenēm var sniegt karitatīvi ievirzīta supervīzija. Autore veica 5 bāriņtiesas darbinieku padziļinātās intervijas, 15 atbalsta centru darbinieku un 20 uzņemošo ģimeņu strukturētās intervijas. Šīs respondentu grupas tika izvēlētas tāpēc, ka uzņemošās ģimenes ir tiešie ārpusģimenes aprūpes nodrošinātāji, Atbalsta centru darbinieki ir tiešie ģimeņu atbalsta nodrošinātāji, bet bāriņtiesu darbinieki pārrauga un koordinē visu ārpusģimenes atbalsta procesu. Trīs dažādu respondentu grupu intervijas nodrošina problēmu atainojumu atšķirīgos subjektīvos aspektos un skatījumos.

Apkopojot atbalsta centru darbinieku strukturētās intervijas, bāriņtiesu darbinieku padziļinātās intervijas un uzņemošo ģimeņu strukturētās intervijas, autore izdarīja vairākus savstarpēji saistītus secinājumus.

1. Visi pētījuma dalībnieki uzsver ģimeniskas vides nozīmi ārpusģimenes aprūpē, tāpat lielākā daļa par nozīmīgu uzskata ticību Dievam un dzīvošanu saskaņā ar Dieva likumiem. Tomēr atbildes liecina, ka lielākā daļa uztver ģimeni atsevišķi un ticību Dievam atsevišķi kā privātu lietu vai nelielu bonusu. Tikai daži dalībnieki uzskata ģimeni par Dieva veidojumu, kā vietu, kur bērns veido primāro vērtību sistēmu, iemācās mīlēt un cienīt tuvāko un iepazīt dzīvības un mīlestības avotu. Līdz ar to netiek apzināts un izmantots svarīgākais cilvēka resurss – ticība un pašlāvība uz Dievu, kas palīdz pieņemt bērnu tādu, kāds viņš ir, lūgšanas, kas palīdz ieraudzīt pareizo ceļu problēmās un grūtībās, pieņemt Dieva gribu un rast spēku turpināt savu misiju.
2. Ārpusģimenes aprūpē īpaša problēma ir atrast uzņemošo ģimeni bez vecāku gādības palikušiem bērniem ar īpašām vajadzībām un bērniem pusaudžu vecumā, jo uzņemošās ģimenes no viņiem baidās vai nevēlas sevi apgrūtināt. Līdz ar to šo kategoriju bērniem tiek liegta iespēja augt ģimeniskā vidē. Nevēlēšanās uzņemties atbildību par slimiem bērniem un bērniem pusaudžu vecumā lielākoties sakņojas ģimenes garīgo resursu trūkumā, jo materiālās un sadzīves iespējas tiek atzītas par pietiekamām. Ģimenēm sagādā grūtības pieņemt bērnu tādu, kāds viņš ir, sevišķi, ja bērns nereaģē atbilstoši viņu iedomātajam scenārijam. Ja ģimenes, kuras ir orientētas uz sekulāro domāšanu, nesaņem pienācīgu atbalstu, audzinot problemātisku bērnu, izdeg un kļūst par vietu, kurā bērns fiziski mitinās, ēd un guļ līdz pilngadības sasniegšanai, bet nesaņem ne emocionālu, ne garīgu atbalstu.
3. Ja bērns ir palicis bez vecāku gādības, tad viņa vajadzības ir jāapmierina ģimenei, kura šo bērnu ir uzņēmusi, jo svarīgākā vērtība, kas vajadzīga katram bērnam, ir ģimene, kur viņš var saņemt nepieciešamo atbalstu, apgūt dzīves prasmes un iemaņas turpmākai dzīvei. Katram bērnam ir savas vajadzības – fiziskās, emocionālās un garīgās. Pētījums parāda, ka šobrīd uzņemošās ģimenes galvenokārt apmierina bērna fiziskās vajadzības, bet nespēj pilnībā apmierināt emocionālās vajadzības. Savukārt pašas svarīgākās – garīgās vajadzības – daudzos gadījumos pat nemēģina apmierināt, jo neiepazīstina bērnu ar Dievu, nepieved pie Sakramentiem. Tas notiek arī ģimenēs, kas sevi uzskata par

kristiešiem, bet kuriem “nepietiek laika” Baznīcai un lūgšanām. Arī atbalsta centra darbinieki uzskata ticību Dievam par katras ģimenes individuālo izvēli, kas nav saistīta ar atbalsta sniegšanu uzņemošajām ģimenēm.

4. Respondentu atbildes uz jautājumu par motivāciju kļūt par uzņemošo ģimeni liecina, ka lielākajai daļai ģimeņu ir vēlme “izglābt kādu bērnu”, “palīdzēt bērnam”, “dot mājas”. Tomēr, kad cilvēks kādu “glābj”, viņš apzinās, ka dara labu darbu un neapzināti par to gaida atzinību. Diemžēl realitātē šī atzinība neseko, jo uzņemtais bērns nemainās, neattaisno cerības - tad seko vilšanās un neizpratne. Uzņemošā ģimene jūtas nenovērtēta, bērns izrādās “nepateicīgs”. Tas var radīt sajūtu, ka viss, ko ģimene ir darījusi, ir veltīgs, un iesēj šaubas, vai ir jēga turpināt, vai nav labāk savas ģimenes miera labad uzņemto bērnu atdot prom, jo viņš tik un tā nemainās.
5. Savās atbildēs visu grupu respondenti vairākkārt uzsvēr tādas uzņemošās ģimenes nepieciešamās īpašības kā “cilvēkmīlestība” un “pieņemšana”. Tās ir ļoti svarīgas un nepieciešamas, ģimenes to saprot, bet vienlaikus sastopas ar grūtībām un nespēju ne pieņemt, ne mīlēt. Ģimenē uzņemtie bērni ļoti reti ir bāreņi, kuri zaudējuši vecākus. Pārsvārā tie ir bērni, kuri vai nu ilgstoši uzturējušies ārpusģimenes aprūpes institūcijās vai dzīvojuši antisociālās ģimenēs, kur viņi iemācījušies melot, zagt, manipulēt, lamāties, kauties, utt. Kad šāds bērns ienāk ģimenē, uzņemošie vecāki, lai kā censtos, nespēj viņu iemīlēt un pieņemt tādā veidā, kā viņi to saprot. Par spīti savam enerģiskajam, aizrautīgajam un godīgajam darbam viņi piedzīvo neveiksmes, mēģinot pārveidot uzņemtā bērna dzīvi. Līdz ar to rodas stress, neapmierinātība, bezcerība, kas ved uz izdegšanu, kā rezultātā uzņemošie vecāki sāk domāt par bērna atdošanu.
6. Respondentu atbildēs atspoguļojas viņu ideālais priekšstats par to, ka ģimenē uzņemtais bērns ir svarīgs un nozīmīgs, jo pati uzņemošo ģimeņu un atbalstošo institūciju jēga un būtība ir palīdzēt, rūpēties par bez vecāku gādības palikušo bērnu. Vienlaikus atbildes uz citiem jautājumiem parāda, ka reālajā ikdienas dzīvē praktiski gan ģimenēm, gan atbalsta centru darbiniekiem priekšplānā izvirzās pilnīgi citi jautājumi – tas, kā viņi jūtas, vai viņu darbam ir rezultāts, kā bērns uzvedas, kā izturas, utt. Tas ietekmē attiecības ar bērnu, viņš no ģimenes centra tiek nobīdīts perifērijā, tiek pazemināta bērna cieņa un unikalitāte, bērna nozīmīgums. Šīs pretrunas iemesls meklējams antropoloģijā – vecāku pašmīlestībā, egoismā, vājumā un nezināšanā.
7. Šāda situācija rodas, ja uzņemošie vecāki neizprot mīlestības un pieņemšanas būtību, kāda tā ir kristietībā. Mīlestības īstā seja ir žēlsirdība pret otru cilvēku – bērnu, kurš ir nonācis grūtībās, kuram ir vajadzīga palīdzība. Savukārt pieņemšana ir upuris. Ģimene upurē savu dvēseles komfortu, savu egoismu, pašmīlu un kaislības, lai pavēru ceļu Dievišķai mīlestībai, kas varētu darboties un radīt pārmaiņas. Uzņemošās ģimenes nespēj pieņemt uzņemto bērnu, ja neizprot, ka pieņemšana nozīmē mainīties pašiem, nevis mainīt bērnu. To ir neiespējami izprast no sekulārā aspekta, ja uzņemošie vecāki uzskata, ka viņi jau tā daudz upurē – savu laiku, naudu, tērē fizisko, emocionālo un kognitīvo enerģiju līdz pat fiziskam un emocionālam izsīkumam - tāpēc viņiem ir nepieciešams atbalsts, lai izprastu žēlsirdības, upura un upurēšanas kristīgi antropoloģisko saturu, kas ieliek tajās dzīvību radošo jēgu.

Socioloģiskās izpētes rezultātā autore vēlas izcelt un apskatīt galveno problēmu, proti, uzņemošās ģimenes nespēj pieņemt bērnu, jo neizprot pieņemšanas garīgo būtību. Ģimenēs pieņemšana tiek saistīta ar cilvēkmīlestību un žēlsirdību psiholoģiskā izpratnē, kam nav garīgi antropoloģiska satura, jo tiek izslēgts upuris, precīzāk, uzupurēšanās.

Turpmācai izvirzītās problēmas izpētei un analīzei autore izvirza sekojošus atslēgas vārdus – karitatīvā supervīzija, cilvēkmīlestība, upuris, žēlsirdība.

Cilvēkmīlestība, upuris un žēlsirdība sekulārā izpratnē

Lai izprastu uzņemošās ģimenes psiholoģiskos aspektus, jāatgriežas pie pieņemšanas, mīlestības un upura jēdzieniem - kā tie tiek izprasti sabiedrībā, kā tos izprot uzņemošās ģimenes.

Psiholoģijas vārdnīcā emocionālā pieņemšana definēta kā cita cilvēka kā unikālas un cienjamas personas emocionāla uztvere (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 103). No definīcijas izriet, ka pieņemšana nozīmē ar cieņu izturēties pret otru cilvēku, nenosodot un netiesājot. Pieņemt bērnu bez nosacījumiem nozīmē mīlēt viņu nevis par to, ka viņš ir skaists, spējīgs, teicamnieks, palīgs un tā tālāk, bet tikai par to, ka viņš ir. Bet ir lietas, piemēram, uzņemtā bērna uzvedība, kas vecākiem šķiet nepareiza pat kaitīga. Šādas lietas rada vecākos negatīvas emocijas, nepatiku, ko viņi nespēj mierīgi un nevērtējoši vienkārši pieņemt. Viņi šīs izpausmes piecieš, ar tām samierinās, nevis pieņem, kas ilgtermiņā var radīt nepatiku un bērna atgrūšanu.

Pieņemšanas jēdziens vienmēr ticis saistīts ar mīlestības jēdzienu. Ētikas skatījumā mīlestība ir intīmas un dziļas jūtas, īpašs apziņas, dvēseles stāvoklis un iedarbība uz citu cilvēku, kopību, ideju, utt. (Lasmane, Milts & Rubenis, 1992, 1995, 164). Tās ir jūtas, kas atbilst cilvēku kopības un tuvības attiecībām, kuras balstās uz savstarpējām simpātijām un abpusēju ieinteresētību (Ētikas vārdnīca, 1987, 155). Kā redzams, mīlestība vienmēr tiek skaidrota kā jūtas, tieši tā mīlestību izprot sabiedrībā. Mīlestība pret bērnu tiek izprasta kā pozitīvas emocijas, vēlme rūpēties un pasargāt, ko izjūt vecāki, raugoties uz savu bērnu. Tāpēc uzņemošās ģimenes domā, ka izjutīs tādas pašas emocijas pret uzņemto bērnu, bet tajā pašā laikā viņi saprot, ka tas neizdodas. Vienlaikus pedagogi un psihologi māca, ka bērns jāmīl, bērnam nepieciešama mīlestība, bērns jāaudzina mīlestībā utt.. Ģimenes saprot, ka, nejūtot mīlestību pret uzņemto bērnu, viņi “visu dara nepareizi”, tāpēc cenšas izturēties citādi, kā mācīts, bet ātri vien zaudē pārliecību par saviem spēkiem, nomoka sevi ar pārmetumiem, un rezultātā izgāž niknumu uz bērniem.

Žēlsirdība tiek skaidrota kā psihisks (parasti emocionāls) stāvoklis, kas izpaužas spējā citus saprast, just līdzi un gatavībā palīdzēt, arī palīdzība, atbalsts, ko sniedz kādam, bet žēlsirdīgs cilvēks ir tāds, kas jūt līdzi, žēlo, cenšas palīdzēt (Žēlsirdība, Vārdnīca.lv). Mūsdienās sarunvalodā vārds “žēlsirdība” tiek lietots reti, ar to lielākoties saprot emocionālu stāvokli, ko izraisa citu bēdas un nelaime. Dažreiz cilvēki žēlsirdību jauc ar izdabāšanu otra atkarībām un netikumiem, nekritiski pieverot acis uz ļaunumu un grēku, vai arī paši melo un dod nepatiesu liecību par savu cilvēku ļaunumiem nodarījumiem un noziegumiem, un uzskata to par žēlsirdību pret tuvāko.

Kristietībā pieņemšanas un mīlestības jēdzieni ir cieši saistīti ar Dievišķā upura jēdzienu. Pieņemšana, mīlestība un žēlsirdība sabiedrībā tiek uzskatīta par pozitīvām vērtībām, turpretī “upuris” tiek uztverts kā tāds, ko nedrīkst pieļaut, no tā vajag izvairīties. Sadzīviskā izpratnē cilvēki vārdu “upuris” saista ar kriminālo notikumu ziņām. Tēls, kas bieži nāk prātā, ir ar krītu apvilktā balta figūra uz asfalta (Niedrīte, 2019). Arī psiholoģijā upura jēdzienam ir negatīva nozīme, tiek runāts par “upura sindromu”, par upuri tiek saukts cilvēks, kurš ir pilns ar bailēm, aizvainojumiem un vilcināšanos. Tas ir priekšnoteikums vainas sajūtai, greizsirdībai, kauna sajūtai un skaudībai (Karpmana trijstūris). Savukārt ar upurēšanos tiek saprasta atdošana tādā mērā, ka pašam nekas nepaliek pāri. Vispildīgāk šo domāšanas veidu var raksturot,

citējot Latvijas Ārstu biedrības valdes locekļa Pētera Apiņa rakstīto attiecībā uz slimnieku tuviniekiem: “Pacienta radnieks upurējas un pilnīgi atdod sevi slimā ģimenes locekļa rīcībā. No viņa paša personības gandrīz nekas vairs pāri nepaliek.” (Apinis, 2012).

Cilvēkmīlestības, žēlsirdības un upura jēdziena sekulāra izpratne uzņemtajām ģimenēm rada izdegšanas risku. Jēdziens “izdegšana” daudz tiek lietots sociālās aprūpes vidē, pedagogijā un citās palīdzošajās profesijās, tiek runāts arī par “vecāku izdegšanu”, ar ko apzīmē vecāku stāvokli, kuru raksturo spēcīgs nogurums, kas saistīts ar bērna aprūpi, emocionāla distancēšanās no sava bērna, gandarījuma zaudēšana (Mikolajczak, Gross, Stinglhamber, Lindahl, Norberg & Roskam, 2020, 673), kas saistīta ar pazeminātu spēju pildīt vecāka lomu. Tā kā uzņemšanās ģimenes vienlaikus ir gan aprūpes pakalpojuma sniedzēji, gan audžuvecāki uzņemtajam bērnam, var secināt, ka, nesaņemot pienācīgu atbalstu, ģimenes tiek pakļautas dubultam izdegšanas riskam. Izdegšanu ir pieņemts uzskatīt par procesu. Paradoksāli, bet izdegšanas process sākas tad, kad cilvēks sāk sevi investēt, tērēt savu mentālo, kognitīvo vai emocionālo enerģiju ar divkāršu vai trīskāršu atdevi (Dreifelde, 2017, 83). Arī nepamatoti augsti mērķi un gaidas var novest cilvēku pie vilšanās un apātijas. Ilgstošas nerezultatīvas darbības rezultātā var rasties hronisks emocionāls stress, kā ietekmē savukārt attīstās fizisks un emocionāls izsīkums.

Bērna pieņemšanas bibliskā un patristiski antropoloģiskā analīze

Mēs visi esam Dieva radības, radīti pēc Viņa tēla un līdzības, kam ir dāvāta neaizskarama cieņa un kas esam aicināti uz mūžīgo dzīvi. Tāpēc uzņemtajiem vecākiem svarīgi saprast, ka arī bērns ir Dieva radība un pieder Dievam. Arhimandriņš Simeons (Kraiopulos) ir rakstījis: “Māte un tēvs tikai piedalās Dieva radīšanas procesā un viņiem pret bērniem ir vairāk atbildības nekā tiesību. Viņi nes atbildību kā Dieva līdzradītāji, tāpēc viņiem jāaudzina bērns tā, kā to vēlas Dievs.” (Симеон Крайнопулос, 2021, 12). Uzņemtajās ģimenes vecākiem svarīgi izprast, ka uzņemtais bērns nepieder viņiem, tā nav viņiem uzticēta lieta vai priekšmets, bet unikāla Dieva radība, kam pienākas cieņa un kristīgā cilvēkmīlestība.

Vecāki mēdz mīlēt savus bioloģiskos bērnus ar instinktīvu vecāku mīlestību, kas satur pozitīvas jūtas, un domā, ka tādu pašu vecāku mīlestību viņiem izdosies parādīt arī pret uzņemto bērnu, bet, kad šādas jūtas nerodas, vecāki sāk vainot gan sevi, gan bērnu. Sirdsskaidrais Paīsijs Svētkalniētis ir teicis: “Kad mūsu dvēselēs mājā satraukums, sirdsapziņas pārmetumi, tad mēs nesam sevī daļu no elles mokām. Dvēseles trauksme noved līdz dvēseles lūzumam, tas paralizē dvēseli.” (Sirdsskaidrais Paīsijs Svētkalniētis, 2012, 193). Tas parāda, ka, nespējot sajūst pret uzņemto bērnu gaidītās jūtas, uzņemto ģimeņu vecāki var izdegt, tāpēc ir svarīgi, lai viņiem arī viņiem pašiem tiktu parādīts ceļš uz kristīgu cilvēkmīlestību pret bērnu kā Dieva radību. Sv. Jānis Zeltamute norāda: ”Ne no naida tas notiek, bet no dvēseles vājuma. Ja dvēsele būs stipra, tā viegli varēs izturēt visu, tā nenoslīks, bet sasniegs miera ostu, kuru mēs visi ceram sasniegt pateicoties mūsu Kunga Jēzus Kristus cilvēkmīlestībai.” (Иоанн Златоуст, 2021, 94). Ja dvēsele būs piepildīta ar mīlestību uz Dievu un cilvēkiem, uzņemto ģimeņu vecākiem bērnu audzināšana neradīs problēmas.

Mateja evaņģēlijā teikts: “Jo, kas grib izglābt savu dzīvību, tas to zaudēs; un, kas savu dzīvību zaudē manis dēļ, tas to mantos.” (Mt 16,25). Sv. Bulgārijas Teofilakts to komentējis šādi: “Kas noliedz Kungu, tas iegūst dvēseli tagadnei, tas ir, paglābj tagadnē, bet pazudina nākotnei. Kristus vārdā savu dvēseli pazudina tas, kurš pieņems ciešanas Viņa dēļ. Bet viņš atradīs to mūžīgajā dzīvē.” (Феофилакт Болгарский).

Jāņem vērā, ka Kristus runā līdzībās, tāpēc, lai izprastu, ko Kristus gribējis pateikt, jāaplūko dzīvības jēdziens bibliskajā kontekstā. Tekstā atklājas trīs dzīvības līmeņi, trīs dzīvības jēdzieni. Cilvēks bibliskajā izpratnē ir sistēma, kuras līmeņus apzīmē ar grieķu vārdiem:

1. *Bios* – materiālā, dabiskā, ķermeniskā, bioloģiskā dzīvība. Tā ir Dieva radīta un svētīta, lai to kopj garīgi, nodod kalpošanai par ieroci Debesu Valstības iegūšanai, kas nākusi un darbojas šajā pasaulē,
2. *Psihē* – dvēseliskā jeb psihiskā dzīvība. Latviski to burtiski tulko arī kā “dvēsele”,
3. *Zoē* – neradītā dzīvība, mūžīgā dzīvība. Iepriekšējie līmeņi bija radītās dzīvības, bet šī ir mūžīgā dzīvība. *Zoē* ir dievišķā dzīvība, kuras avots ir Pats Dievs (Dolace, 2017. 8-9).

Kristus neprasa mums ziedot savu *bios*, savu fizisko dzīvību, nevēlas cilvēka fizisko nāvi. Kristus prasa, lai cilvēks ziedo savu *psihē*, savu dvēseles komfortu, egoismu, pašmīlu, savas kaislības un pataloģijas. Tikai ziedojot *psihē*, cilvēks var iegūt mūžīgo dzīvību *zoē*. tā atklājas upura jēdziens. Cilvēks var iemantot mūžīgo dzīvību *zoē* tikai ar upuri.

Jāņa evaņģēlijā teikts: “Tas ir mans bauslis, lai jūs cits citu mīlat, kā es jūs esmu mīlējis.” (Jn 15,12). Sv. Bulgārijas Teofilakts skaidro, ka Kristus vēlas, lai mēs mīlam viens otru nevis vienkārši tāpat, bet tā, kā Viņš mīlēja cilvēkus (Феофилакт Болгарский). Tas liecina, ka Kristus Savu mīlestību pielīdzina cilvēka mīlestībai uz Dievu. Tātad arī patiesa cilvēkmīlestība ietver sevī upuri, kas palīdz cilvēkam iegūt *zoē* jeb mūžīgo dzīvību. To apliecina arī Jāņa evaņģēlijā teiktais: “Nevienam nav lielākas mīlestības kā šī, ja kāds savu dzīvību nodod par saviem draugiem.” (Jn 15,13) Ar šo Kristus mums vēl atdot savu dzīvību, savu *psihē* vienam par otru, kā Viņš atdeva savu dzīvību par mums. Sv. Ignātijs Brjančaniņovs ir teicis: “Mūsu dabiskā mīlestība ir lemta krišanai, tai nāksies nomirt – tā mums pavēl Kristus - un smelties no Evaņģēlija svēto mīlestību pret tuvāko, mīlestību pret Kristu.” (Игнатии (Брянчанинов), 2018, 110). Gan Evaņģēlijā, gan Baznīcas tēvi vairākkārt uzsver upuri kā mīlestības uz Dievu un cilvēkmīlestības neatņemamu sastāvdaļu, pat kā galveno tās sastāvdaļu.

Upuris ir viens no svarīgākajiem kristīgās dzīves tematiem. Stiprā Dievišķā Kristus mīlestība meklēja, kur Sevi pielietot cilvēku labā. Tā arī mums, cilvēkiem, vienmēr jāmeklē, kur sevi pielietot līdzcilvēka labā. Sv. Jānis Zeltamute par upuri ir teicis: “Kristus atdeva mums kā ‘barību’ Savu Miesu, Pats Sevi piedāvāja kā upuri - tad kāds mums var būt attaisnojums, ja, pieņemot tādu ‘barību’, mēs tik ļoti grēkojam?” (Иоанн Златоуст, 2021, 182). Būtisks ir pats upurēšanas akts, tā galvenais motīvs ir Dieva pagodināšana. Cilvēka nopelns upurēšanā ir atteikšanās no kaut kā, kas viņam ir dārgs un tīkams. Tādejādi upurēšana, kas ir pašuzpurēšanās, ir visaptveroša un atklāj jebkuras upurēšanas garīgo saturu. Sv. Jānis Zeltamute ir teicis: “Ja tu gribi nest upuri, tad nes savu dvēseli, par kuru atnests upuris, savu dvēseli padari par zeltu.” (Иоанн Златоуст, 2021, 183). Lai dvēsele kļūtu par “zeltu”, tai jāatbrīvojas no sārņiem, no kaislībām un patoloģijām.

Cilvēki, kad ar viņiem runā par upura nepieciešamību, bieži vien uztraucas, jo maldīgi iedomājas, ka viņiem viss jāatdod un pašiem nekas nepaliks. Jānis Krestjankins raksta: “Daudzi domā, ka dzīvot ticībā un piepildīt Dieva gribu ir grūti. Īstenībā tas ir ļoti viegli. Vienīgi jāpievērš vērība uzmanība sīkumiem un jācenšas negrēkot pašās mazākajās un vieglākajās lietās. [...] Bieži cilvēks domā, ka Radītājs no viņa gaida lielas lietas, galēju pašaieliedzību, kas pilnībā iznīcinātu viņa personību.” (Иоанн Крестьянкин, 2010, 35). Katrs cilvēks var upurēt mazās ikdienas lietas,

atsacīdamies no kāda sava netikuma vai kaislības. Uzņemošajās ģimenēs upuris varētu būt atteikšanās no visa, kas ārda ģimeni, upuris var būt savas dzīves sakārtošana saskaņā ar Dieva un Baznīcas likumiem, t.i., atteikšanās no kaislībām, no netiklības. Ģimenes, kuras uzskata sevi par kristiešiem, bet uz Baznīcu aiziet divas reizes gadā, Ziemassvētkos un Lieldienās, svētdienās varētu upurēt visus dienas darbus, priekus un izklaides, jūtas un domas, steigu un rūpes, uzvarēt savu kūtrumu un aiziet ar ģimeni uz Baznīcu.

Patiesi un apzināti upuris palīdz prātam savienoties ar dvēseli un miesu, un cilvēks vairs nav savu grēku sadrumstalots, bet ir vienots veselums, tad svētā Kristus pasaule ir ienāk viņā, tāpēc šī Dieva dāvana ir jāsargā visiem spēkiem. Kad uzņemošās ģimenes vecāki nes upuri, viņi iemanto patiesu cilvēkmīlestību, ko tālāk nodot uzņemtajam bērnam, un tad šī patiesā, no Dieva nākusī mīlestība bērnam var izraisīt pārmaiņas. Porfīrijs Kavsokalavīts norāda, ka “vecāku svētums glābj bērnus. Lai tas notiktu, vecākiem jāpiedzīvo Dievišķā svētlaieme. Neviens pats no sevis netop svēts. Vecāku saņemtā Dievišķā svētlaieme pēc tam apgaismos, sasildīs un atdzīvinās bērnu dvēseles” (Порфирий Кавсокаливит).

Kristus aicina ne tikai “savu dzīvību nodod par saviem draugiem” (Jņ. 15:13), bet arī “Mīliet savus ienaidniekus” (Mt. 5:44). Nest upuri par saviem draugiem, tuviniekiem un patīkamiem cilvēkiem ir saprotami, bet Kristus aicina mīlēt un nest upuri arī par ienaidniekiem. Ienaidnieki var būt ne tikai tie, kas dara vai vēl ļaunu, bet arī cilvēki, kuri mums vienkārši nav tuvi, nav pat īpaši patīkami. Tāds uzņemošajiem vecākiem var likties arī uzņemtais bērns – nesimpātisks, neuzvedīgs un kaitinošs. Tad var likties, ka viņa dēļ nav vērts nest upuri, mainīt savus ieradumus, savu *psihē*. Tomēr Kristus māca, ka jāmīl katrs cilvēks par to, ka viņš ir tāda pati Dieva radība, kā es. Tas parāda, ka, jo kaitinošāks uzņemošajiem vecākiem sākotnēji liekas pats bērns un viņa uzvedība, jo vairāk viņiem ir iemesls censties pārvarēt savus netikumus un iemīlēt viņu ar kristīgu mīlestību, jo vairāk viņiem ir iemesls upurēt savu augstprātību, savas dusmas, savu paštaisnumu, lai šajā bērnam ieraudzītu Dieva bērnu. Sv. Jānis Zeltamute norāda: “Tas, kuru tu mīli, no tā iegūsi nelielu labumu – viņu mīlēs tāds pats vergs, bet tu, ja mīlēsi sev līdzīgu vergu, saņemsi milzīgu labumu – kļūsi līdzīgs Dievam.” (Иоанн Златоуст, 2021, 92-93). Mīlestība uz sev nesimpātisku personu paaugstina līdzībā pašam Radītājam, tāpēc īpaši jācenšas iemīlēt savu “ienaidnieku” ar kristīgu cilvēkmīlestību. Tas pašiem dos milzīgu labumu, jo visi labumi rodas no mīlestības. Uzņemošajiem vecākiem nevajag ne pārpūlēties, ne veikt varoņdarbus, jo, ja viņi spēj iemīlēt bērnu ar kristīgu mīlestību, tad tas ir ceļš, kas pats ved uz sapratni un attīstību.

Mīlestības tikums mūs tuvina līdzcilvēkam, bet ar žēlastības palīdzību kristietis atklāj, ka otrs ir brālis, Dieva bērns un Kristus brālis. Mēs viņā sastopam pašu Dievu, kas mums sniedz savu tēlu un kas kļuvis cilvēks, lai mēs Viņu respektētu un pienācīgi godātu. Mateja evaņģēlijā ir teikts: “Patiesi es jums saku: ko jūs darījuši vienam no šiem maniem vismazākajiem brāļiem, to jūs esat man darījuši.” (Mt 25:40). Šie nabagie, vismazākie brāļi ir bez vecāku gādības palikušie bērni, jo viņiem patiesi nav nekā, nav māju, kur varētu justies droši, nav vecāku mīlestības, nav nekādu materiālo līdzekļu un viņi nespēj paši sevi apgādāt un pasargāt. Šie bērni ir atkarīgi no apkārtējo labvēlības vai ļaunuma un iekāres, tāpēc bez vecāku gādības palikuša bērna uzņemšanai ģimenē ir jānotiek žēlsirdības vadībā.

Sv. Jānis Zeltamute uzsver žēlsirdības lielo nozīmi un vērtību: “Žēlsirdība padara cilvēku par cilvēku.” (Иоанн Златоуст, 2021, 194). Žēlsirdības darbi ir darāmi labprātīgi, dāsni, kad domājam, ka nevis dodam, bet paši saņemam, kad uztveram to kā ieguvumu, nevis zaudējumu. Kad uzņemošās ģimenes uzņem bez vecāku gādības

palikušus bērnus kristīgas cilvēkmīlestības vadībā, tās dara patiesu žēlsirdības darbu, bet, kad to dara, lai citi viņus slavētu un godinātu vai lai iegūtu materiālus labumus, tad tas nav Dievam tīkams žēlsirdības darbs.

Žēlsirdība ir pretēja tiesāšanai un nosodīšanai, tā pieņem un mīl cilvēku tādu, kāds viņš ir. Vienlaikus tas nenozīmē, ka žēlsirdība prasa pievērt acis vai pat atbalstīt cilvēka ļaunos darbus, kaislības un netikumus. Sirdsskaidrais Pašijs Svētkalnietis raksta: “Dievs nav netaisnīgs. Viņš izjūt milzīgu un īpašu mīlestību pret tiem bērniem, kuri šajā pasaulē ir cietuši lielu netaisnību no vecākiem vai kādiem citiem. Ja bērns iet pa greiziem ceļiem tāpēc, ka pie vainas ir viņa vecāki, tad šādu bērnu Dievs nepamet, jo viņam ir tiesības uz Dievišķo palīdzību.” (Sirdssk. Pašijs Svētkalnietis, 2012, 127).

Svarīgi ir visi žēlsirdības darbi, tomēr autore īpaši vēlas izcelt vienu, kura nozīme ir nenovērtējama, bet vienlaikus tas pārāk bieži tiek atstāts novārtā. Tā ir ievešana ticībā Trīsvienīgajam Dievam. Diemžēl lielākā daļa no dzīvu vecāku bāreņiem Dievu nepazīst, jo neviens viņiem to nav mācījis. Tāpēc uzņemošās ģimenes izdarītu īpaši svētīgu žēlsirdības darbu, ja iepazīstinātu bērnu ar Dievu un Kristu. Ļoti svarīgi ir arī nodrošināt viņam Dieva aizsardzību, viņu nokristot, ja to vēl nav izdarījuši viņa bioloģiskie vecāki. Sirdsskaidrais Pašijs Svētkalnietis ir rakstījis: “Dieva, ja tā varētu teikt, pienākums ir rūpēties par bērniem. Kad bērns pieņem Svēto Kristību, Dievs viņam dod arī Eņģeli, lai tas viņu sargā. Šādā veidā bērnu sargā Dievs, Sargeņģelis un vecāki.” (Sirdssk. Pašijs Svētkalnietis, 2012, 115). Tas parāda, cik svarīgs ieguvums bērnam ir viņa nokristīšana, tāpēc uzņemošajiem vecākiem tam vajadzētu būt vienam no pirmajiem darbiem.

Patiesa ģimenē uzņemtā bērna kā sava līdzcilvēka pieņemšana, kas panākta ar uzpurēšanos un kristīgu žēlsirdību, ir kā portāls, pa kuru bērns saņem Dievišķo mīlestību un attīra dvēseli no sārņiem, no ļaunuma un netiklības, ko viņš ir pieredzējis. Vienlaikus, upurējot savus netikumus un kaislības, uzņemošie vecāki stiprina arī savstarpējās attiecības, attiecības ar bioloģiskajiem bērniem, radiem, draugiem, kolēģiem, u.c., jo līdzcilvēku pieņemšana kļūst par pašsaprotamu lietu, bet žēlsirdības darbi par dzīvesveidu. Līdz ar to viņi nes mieru un svētību ne vien savā ģimenē, bet arī visiem apkārtējiem, kļūstot par paraugu, iedvesmu un pamudinājumu pašiem iepazīt Dievu. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai uzņemošo ģimeņu vecāki, kuri nespēj ne saprasties, ne pieņemt ģimenē uzņemto bērnu, uzzina, ka no savām kaislībām un netikumiem ir iespējams atbrīvoties arī bez milzīgas piepūles, soli pa solim, un vienlaikus arī ģimenē uzņemtais bērns pamazām mainīsies.

Karitatīvās supervīzijas jēdziens un mērķi

Supervīzijas definīciju apraksta dažādi autori, definīcijās tiek norādīts supervīzijas pamatmērķis – palīdzēt cilvēkam veidot savu profesionālo identitāti. Veicot izvirzītās problēmas izpēti un vadot supervīzijas uzņemošajām ģimenēm un atbalsta centra darbiniekiem, autore ir saskatījusi supervīzijas kā institūta plašāku izpratnes nozīmi. Supervīzija nav process, kas būtu centrēts uz problēmu. Katras supervīzijas centrs, vai tā būtu individuālā, grupas vai organizācijas, ir cilvēks. Cilvēku mēs varam vērtēt no dažādiem skatu punktiem, piemēram, viņš sistēmas elements, darbinieks, kolektīva loceklis, bet šis vērtējums būtu perifērs. Antropoloģiski karitatīvā supervīzija, kurā tiek runāts par jēgu, var atvērt supervīzējamā cilvēkā dvēseles kodolu, prātu.

Pēc autores novērojumiem supervīzijas procesos, tai skaitā arī uzņemošajām ģimenēm un atbalsta centra darbiniekiem, tiek ietverta informācijas, zināšanu un pieredzes apmaiņa, refleksija psiholoģisko un profesionālo kompetenču attīstīšanai, rīcības un problēmu analīze, apzināšanas izveide par savu profesionālo identitāti,

risinājumu meklēšana problēmjautājumos vai jaunās situācijās, profesionālo attiecību izpēte, prasmju un zināšanu uzlabošana komunikācijā un profesionālajā mijiedarbībā, izdegšanas kā problēmas risināšana, atbalsts problēmsituācijās un lēmumu pieņemšanā, palīdzība, kā izprast to, kas ir cilvēks, kādas ir viņa vērtības un ko viņš var dot šai pasaulei, ko cilvēks var mainīt sevī, kas ir darbs ar sevi profesionālajā kontekstā.

Supervīziju nozīmīgumu padziļina izskatītās tēmas par cilvēka attiecībām ar Dievu, attieksme pret reliģiju, ticību, Baznīcas piederību, kā arī tēmas par cilvēka antropoloģisko kodolu un skatu uz nākotni – supervīzējamais un Dieva klātbūtne viņa dzīvē kā personībai, gan kā profesionālim, tāpēc antropoloģiski karitatīvā supervīzija uzņemošajām ģimenēm un atbalsta centra darbiniekiem var nodrošināt:

1. zināšanas par profesionālo darbību, kas balstīta patristiskajā antropoloģijā;
2. izpratni par kalpošanu līdzcilvēkam (bērnām) kā profesionāla atbildību par saviem pienākumiem;
3. sevis un līdzcilvēka (bērna) apzināšanu Dieva klātbūtnē;
4. attiecību kvalitātes uzlabošanu caur karitātes un sabiedrības ilgtspējīgas pastāvēšanas vērtību prizmu;
5. pietuvināšanos sakrāliem resursiem kā dzīvesveidam;
6. problēmjautājumu risināšanu, izmantojot mācību par kaislībām;
7. sekmēt tikumiskās apziņas veidošanos;
8. apgūt izpratni, kā nezaudēt Dieva enerģiju;
9. apgūt prasmes, kā strādāt ar cilvēkā apslēpto garīgo resursu avotiem;
10. uzticēšanos Dieva virsredzībai un aizsardzībai;
11. izpratne par to, kā nenodalīt kristietību no darba.

„Kas man tic, tas arī tos darbus darīs, ko es daru, un vēl lielākus par tiem darīs” (Jņ. 14,12). Kristietim viss savs gribasspēks jāvirza uz sirds attīrīšanu no kaislībām un kristīgo tikumu attīrīšanu dvēselē, tas jādara ar Dieva žēlastības palīdzību. (Sava, 2004, 146). Ticība Dievam un Dieva žēlastībai ir katra cilvēka un ģimenes pamatvērtības, kas nepieciešamas bērna audzināšanā. Ar supervīziju ir iespējams piekļūt cilvēka pašapziņai un pašizpratnei jeb antropoloģiskajam kodolam, kuram ir vajadzīga garīga transformācija. Antropoloģiskais kodols iezīmē supervīzijas karitatīvo dimensiju, kura skata cilvēku veselumā, respektējot viņu kā garīgu būtni. Karitatīvā dimensija veido un attīsta cilvēka personības garīgo kodolu un otrādi – personības garīgā dzīve ietekmē cilvēku profesijā. Karitatīvajā supervīzijā uzņemošās ģimenes var atrast ceļu pie Dieva, var uzsākt garīgās transformācijas procesu, ieraudzīt savas kaislības, strādāt ar tām un iemācīties pieņemt un mīlēt ģimenē uzņemto bērnu, balstoties žēlsirdības un upura izpratnē.

Balstoties uz veikto izpēti un iegūtajām atziņām, autore piedāvā šādu supervīzijas definīciju: “Supervīzija ir ar profesiju saistīta antropoloģiski karitatīva konsultācija, kuras mērķis ir kompetenču paplašināšana, atbalsta sniegšana un profesionālā darba kvalitātes nodrošināšana un uzlabošana. Tā ir kvalitatīva refleksija, kura ar sabiedrības ilgtspējas pastāvēšanas vērtību izzināšanu pietuvina jēgām un veido cilvēkā antropoloģisko kodolu, parādot, ka darbs un profesija veic cilvēka garīgo transformāciju, un otrādi – personības garīgā dzīve ietekmē cilvēku profesijā.”

Karitatīvās supervīzijas funkcijas

Supervīzijas teorijā tiek runāts par vairākām supervīzijas funkcijām. Katrai no tām ir savs mērķis un procesa virzības elementi. Galvenās supervīzijas funkcijas ir: izglītojošā, atbalstošā jeb tonizējošā, administratīvi organizatoriskā (Ховкинс & Шохет, 2002, 59) un garīgajā dzīvē ievirzošā.

Izglītojošā jeb veidojošā funkcija. Praksē to mēdz dēvēt arī par veidojošo. Šī funkcija sekmē supervizējamā spēju attīstīšanu un sapratnes veidošanos par noteikto jautājumu. Izglītojošās supervīzijas mērķis ir apmācīt, dot norādījumus. Šajā lomā supervizors darbojas kā padomdevējs un eksperts (Ховкинс & Шохет, 2002, 59-60). Veidojošā funkcija tiek īstenota caur supervizējamā darba ar klientiem izpēti un vērtēšanu.

Uzņemošās ģimenes izglītojošā jeb veidojošā funkcija patristiski antropoloģiskajā skatījumā var sniegt zināšanas par sekojošo:

1. kas ir bērns (bērna piederība Dievam);
2. kas ir bārenis un bez vecāku gādības palicis bērns (bērna audzināšana kā kalpošana);
3. kas ir laulība un ģimene (upura jēdziens);
4. kādi ir bērna attīstības vecumposmi (bērns līdz 7 gadiem un bērns pusaudzis);
5. kas ir negatīvās reakcijas uz bērna nepaklausību (kaislības un to izpausmes);
6. kā audzināt bērnu (paša piemērs, atteikšanās no kaislībām; lūgties par bērnu);
7. kā pieņemt bioloģiskos vecākus (visi cilvēki ir Dieva bērni; labas domas);
8. galvenie kristīgās ģimenes garīgie likumi (ticība un paļaušanās uz Dievu; Dieva enerģija; mīlestība pret Dievu un tuvāko; kā uztvert sevi un līdzcilvēku (bērnu) kā Dieva bērnu; kā atteikties no grēcīgām kaislībām, sekmējot tikumiskās apziņas veidošanos; kā pietuvoties Baznīcas resursiem).

Atbalstošā jeb tonizējošā funkcija. Atbalstošā funkcija sesijas laikā izpaužas kā uzmanīga klausīšanās un intereses izrādīšana; rūpēšanās par supervizējamo; atbalsta izrādīšana; mierināšana; iedrošināšana; sasniegumu atzīšana, kas balstās uz reāliem pamatiem, darbinieka spēju atzīmēšana; atzinīga novērtēšana; emocionālā līdzsvara atjaunošana; adoptācijas iemaņu attīstība un iedvesmošana (Kadushin & Harkness, 1992, 576). Katrā šajā darbībā uzņemošajai ģimenei ir jājūt supervizora ieinteresētība un spēja „saslēgties” ar supervizējamo, saņemot nepieciešamo atbalstu.

Antropoloģiski karitatīvajā supervīzijā atbalstošā funkcija papildus var būt saistīta ar vairākiem atbalstošiem aspektiem:

1. ar cilvēka “ķermeni” (supervīzijas laikā var izrādīties, ka ir iespējas uzņemošajai ģimenei palīdzēt materiāli ar kādas citas iestādes, piemēram, sociālā dienesta, bāriņtiesas starpniecību);
2. ar cilvēka dvēseli (izturēties pret uzņemošo ģimeni vai atbalsta centra darbinieku pieklājīgi, laipni, uzklausot ar izpratni un līdzjūtību, neaizvainojot, piekāpjoties tik, cik to ļauj Dieva likums, neradīt pamatu strīdiem, atbalstīt līdzcilvēku viņa sāpēs, supervizējamā intereses nostādot kā primārās, sniedzot savlaicīgus padomus, iepriecinot);
3. ar cilvēka garu (nostiprinot uzņemošās ģimenes vai atbalsta centra darbinieka ticību, palīdzot iepazīt Dievu, paskaidrojot garīgās dzīves patiesības un kaislību ietekmi uz uzņemošās ģimenes dzīvi un bērnu, palīdzot saprast lūgšanas spēku, atklājot tās dziedinošo ietekmi).

Uzņemošā ģimene antropoloģiski karitatīvajā supervīzijā var attīstīt savu izpratni par harmonijas iegūšanu savās un bērna attiecībās. Autores ieskatā karitatīvajās supervīzijās atbalstošā jeb tonizējošā funkcija ir viena no pamatfunkcijām, ar kuras palīdzību cilvēks „atveras” un sāk domāt citās kategorijās.

Administratīvi organizatoriskā funkcija. Supervīzijās šī funkcija paredz darba un institūcijas sadarbības organizatorisko struktūru. Supervizors ir administrējošās ķēdes posms jeb administrators, viņš ir tiešā kontaktā ar darbiniekiem jeb supervizējamajiem.

Administrējošā funkcija galvenokārt ir orientēta uz kvalitātes jautājumiem profesijā. Supervizoram jāpārlicinās, vai supervizējamie ievēro ētikas kodeksu, profesijas standartu un citus būtiski ar darbu saistošus tiesību aktus (Ховкинс & Шохет, 2002, 352; Kadushin & Harkness, 1992, 576). Administratīvi organizatoriskā funkcija pamatā notiek divos līmeņos: vadības un supervizējamo. Sākuma un beigu posmā darbs notiek vadības līmenī, bet vidējā – darbs ar supervizējamajiem jeb darbiniekiem.

Garīgajā dzīvē ievirzošā funkcija. Visām norādītajām funkcijām (izglītojošā, atbalstošā jeb tonizējošā, administratīvi organizatoriskā) ir būtiska nozīme, bet, attīstot supervīziju kā institūtu, ir nozīmīgi runāt par tās plašākām iespējām. Supervīzija kā sekulārs instruments nevar pilnībā iedarboties uz cilvēku. Pašizpratne jeb antropoloģiskais kodols cilvēkā ir nemitīgas izaugsmes procesā un tikai transformācija piešķir supervīzijai visaugstāko vērtību.

Kādā no pētījumiem tiek runāts par supervīzijas transformējošo potenciālu palīdzējo profesiju globālo aktualitāšu kontekstā. Supervīzijas iespējas pievēršas cilvēka iekšējai attīstībai caur profesionālo prizmu, rezultātā „paceļot” supervīzijas praksi pāri materiālās, metodiski tehniskās un administratīvi birokrātiskās motivācijas līmeņiem. Transformējošā potenciāla sakarā tiek atzīmēts virsmērķis - atbalstīt un veicināt profesionālu (un līdz ar to arī klientu) pašapziņas, drošuma, pārliecības par sevi veidošanos un attīstību. Tas ļauj pietuvoties cilvēkiem, pasaulei, sev, dod iespēju kalpot un palīdzēt otram ar labāko, kas katram supervizoram ir.

Supervīzijas transformējošās funkcijas pamatā ir teoloģiskās antropoloģijas koncepts. Katoļu teologa Teijāra de Šardēna izvirza vairākus svarīgus antropoloģiskos aspektus: cilvēks ir attiecību būtne; cilvēks ir ar prātu apveltīta būtne; cilvēks ir persona, kas atrodas pastāvīgā attīstībā (transformācijas kapacitāte); cilvēks ir potenciāli dievišķa būtne, kas attīstās pretī savai dievišķībai; cilvēks attīstās, tikai mācoties no savas fiziskās, bioloģiskās, sociālās, garīgās, psihiskās, tikumiskās pieredzes (Weld, 2012, 144). Katram cilvēkam ir jāizprot pašmīlas jēdziens un tās sekas (Тихон Задонский, 2002, 149). Atsakoties no pašmīlas, ņemot gēimene var nostādīt bērnu gēimenes centrā, tas ir priekšnosacījums spējai atdot savas vēlmes un vajadzības caur upuri un mīlestību.

Katra supervīzija iekļauj sevī izglītojošus, atbalstošus un virzošus komponentus, bet tikai patristiski antropoloģiski karitatīvā supervīzija pilda garīgā dzīvē ievirzošo funkciju, kas ir būtiska uzņemtajā gēimēnē esošā bērna vajadzību izpratnei un audzināšanai. Veicot garīgā dzīvē ievirzošo supervīziju uzņemtajām gēimēnēm un atbalsta centra darbiniekiem, atklājas Svētā Gara klātbūtne un darbība, kas virza cilvēka pašapziņu uz garīgu transformāciju.

Supervizors kā līdzgaitnieks

Supervīziju vadīšanā speciālists strādā ar cilvēku. Nav pieļaujams, ka supervizors nosoda klientu vai viņa izvēli. Vienaldzība, nosodījums un subjektīva nepatika padara supervīziju smagnēju un supervizors vairs nevar darboties kā līdzgaitnieks.

Līdzgaitniecība ir ilgtermiņa process, kurā tiek sniegts atbalsts, iedrošinājums un padoms, pārvarot negatīvo ietekmi, saredzot pozitīvu piemēru (Brīvprātīgie par drošāku sabiedrību). Supervīzijā līdzgaitniecības uzdevums ir stiprināt darbinieka spēju pārvarēt ar darbu saistīto stresu un spriedzi (Supervīzija. Teorija. Pētījumi. Prakse, 2017, 52). Tas nozīmē, ka supervizors pēc būtības veic poimēniņa funkcijas. Poimēniņa uzdevums ir norādīt uz Ganu, kas cilvēku noved pie īstās barības. Mūsu dzīves, likteņa, eksistences Gans un vadītājs ir Dievs (Dolace, 2017, 27).

Karitatīvajās supervīzijās uzņemošās ģimenes var iegūt zināšanas gan par savu problēmjautājumu risināšanu, bet arī, kā strādāt ar sevī apslēpto garīgo resursu avotiem. Supervizors ir tas līdzcilvēks, kurš atver spējas un drosmi dalīties, nebaidīties no neizpratnes un nosodījuma. Līdzgaitniecība ir svarīga, lai cilvēks varētu uzsākt savu ceļu uz garīgo vērtību izpratni, skatot ģimeni kā Dieva dotu pamatvērtību, bērna pieņemšanu caur upuri un izdegšanas riska mazināšanu ar grēknožēlu, atbrīvošanos no kaislībām.

Karitatīvā supervīzija spēj sniegt nozīmīgu atbalstu tām uzņemošajām ģimenēm, kuras ir izsmēlušas visas sekulārā atbalsta iespējas un nesaskata problēmas risināšanas virzienus. Uzņemošās ģimenes nonāk strupceļā un padodas, jūtas bezspēcīgas, nogurušas, negatīvu domu pārņemtas, sevi nosodošas un gatavas atteikties no bērna, bet karitatīvajā supervīzijā tās uzsāk garīgās transformācijas ceļu.

Tā kā šobrīd atbalsta centros supervīzijas pamatā netiek praktizētas, lai sekmētu supervīzijas ieviešanu uzņemošajām ģimenēm kā pakalpojumu, ir nepieciešams noteikt skaidru regulējumu normatīvajos aktos par supervīziju un tās veidiem kā atbalsta pasākumu uzņemošajās ģimenēs, tas ir, papildināt 2018.gada 1.jūlija Ministru kabineta noteikumu „Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi” Nr.355 12.punktu, kurš nosaka, ka atbalsta centrs, ar 12.19.apakšpunktu sekojošā redakcijā: „...nodrošina audžuģimenei, specializētajai audžuģimenei, aizbildnim, adoptētājam vai viesģimenei individuālās, grupas un komandas supervīzijas.” Pēc normatīvo aktu grozījumiem veidots jauna prakse un supervīzija kā instruments tiktu iedzīvināta atbalsta centros, lai pavērtu iespēju arī antropoloģiski karitatīvās supervīzijas piedāvājumam.

Veicot grozījumus normatīvajos aktos, tiks ievērots tiesiskās drošības princips, kas paredz pārredzamību un noteiktu prasību kopumu. Šī principa ievērošana sekmēs atbalsta centra supervīziju kā atbalsta pasākumu uzņemošajām ģimenēm plānošanu, ieviešanu un nodrošināšanu.

BIBLIOGRĀFIJA

- Bībele* (1991). Rīga: Latvijas Bībeles Biedrība.
- Apinis P. (2012). Ārsts, pacients un radnieks. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. Pieejams: <https://nra.lv/viedokli/peteris-apinis/71097-arsts-pacients-un-radnieks.htm>
- Austrija. – SOS bērnu ciemati.* (2019). Pieejams: <https://www.sosbernuciemati.lv/storage/21defc87c0e5b3b6bb716b5493b813a82d02b015.pdf>
- Bāriņtiesu 2021. gada pārskatu analīze. Valsts bērnu tiesību aizsardzība inspekcija* (2022). Pieejams: <https://www.bti.gov.lv/lv/jaunums/valsts-statistikas-parskatu-par-barintiesu-darbu-2021-gada-analize>
- Brīvprātīgie par drošāku sabiedrību. Valsts probācijas dienests.* Pieejams: <https://m.ergli.lv/?sadala=read&id=1436>
- Dolace D. (2017). *Kariatīvā saskarsme un garīgā pārraudzība – poimēnika*. Kompendijs. Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija. 70 lpp.
- Dreifelde I. (2017). *Likteņa loterija*. Rīga: Sava grāmata. 115 lpp.
- Ētikas vārdnīca* / Red. Kornis I. (1987). Rīga: Avots. 275 lpp.
- Gūtmane S. (2010). Kas ir karitatīvais sociālais darbs? Sociālā darba garīgā dimensija [tiešsaiste]. Pieejams: https://www.kra.lv/wp-content/uploads/2013/07/Soc.darbinieks_2010-2.pdf
- Kadushin A., Harkness D. (1992). *Supervision in social work* (4th ed.). NY: Columbia Univ. Press. 576 p.

- Karpmana trijstūris*. Pieejams: <https://lv.psichiatria.org/karpmana-trijsturis-2/>
- Lasmane S., Milts A., Rubenis A. (1995). *Ētika*. Rīga: Zvaigzne ABC. 252 lpp.
- Mācību metodes supervīzijā*. Pieejams: <https://www.supervizija.lv/uploads/metodes-supervizoru-izglitiba-nordplus.pdf>
- Mikolajczak M., Gross J. J., Stinglhamber F., Lindahl Norberg A., Roskam I. (2020). Is Parental Burnout Distinct From Job Burnout and Depressive Symptoms? *Clinical Psychological Science*, Vol. 8, Is. 4, pp. 673 – 689.
- Niedrīte A. (2019). Viss manās rokās: kā pārstat iztēloties sevi par upuri. Pieejams: <https://www.la.lv/ka-parstat-iztelot-sevi-ka-upuri>
- Oficiālā bāriņtiesu statistika*. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas portāls. Pieejams: <https://www.bti.gov.lv/lv/oficiala-barintiesu-statistika>
- Post-Synodal Aposostolic Exhortation Christifideles Laici of His Holiness John Paul II on the Vocation and the Mission of the Lay Faithful in the Church and in the World. – *Vatican News*. Pieejams: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html
- Psihologijas vārdnīca* / Red. Breslavs G. (1999). Rīga: Mācību grāmata. 157 lpp.
- Sava, abats. (2004). *Kristīgi padomu rokasgrāmata. Par nolaidību ceļā uz pestīšanu. Ceļš uz pilnīgu prieku*. Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija. 155 lpp.
- Sirdssk. Pašijs Svētkalniētis (2012), *Ģimenes dzīve*. Rīga: Eikon. 383 lpp.
- Jānis Pakāpnieks, sv. (2013). *Pakāpieni uz debesīm*. Jūrmala: Latvijas Kristīgā akadēmija. 288 lpp.
- Weld N. (2012). *A Practical Guide to Transformative Supervision for the Helping Professions. Amplifying Insight*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publ. 144 p.
- Žēlsirdība*. Pieejams: <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/zz/zelsirdiba>
- Žēlsirdība*. Pieejams: <https://tezaurs.lv/%C5%BE%C4%93lsird%C4%ABba:1>
- Игнатий (Брянчанинов), свят. (2018). *Отверзьте двери Богу...* Москва: Сибирская Благовонница. 220 с.
- Иоанн Златоуст, свят. (2021) *Избранные беседы*. Москва: ООО Духовное преобразование. 863 с.
- Иоанн Крестьянкин, архим. (2010). *Духовная аптека старца Иоанна Крестьянкина*. Москва: Ковчег. 191 с.
- Феофилакт Болгарский, архиеп., Охридский, св. *Толкование на Евангелие от Иоанна*. Pieejams: https://azbyka.ru/otechnik/Feofilakt_Bolgarskij/tolkovanie-na-evangelie-ot-ioanna/15
- Феофилакт Болгарский, архиеп., Охридский, св. *Толкование на Евангелие от Матфея*. Pieejams: https://azbyka.ru/otechnik/Feofilakt_Bolgarskij/tolkovanie-na-evangelie-ot-matfeja/
- Симеон (Крайоупулос), архим. (2021). *Уроки мудрости для родителей*. – Москва: Издательство Сретенского монастыря. 293 с.
- Старец Порфирий Кавсокаливит. *Старец Порфирий Кавсокаливит о воспитании*. Pieejams: <https://azbyka.ru/deti/starets-porfirij-kavsokalivit-ovospitanii>
- Тихон Задонский, свят. (2002). *О любви к богу и ближнему*. Москва: Сибирская Благовонница. 699 с.

Ховкинс П., Шохет Р. (2002). *Супервизия. Индивидуальный, групповой и организационный подходы*. Санкт-Петербург: Реч. 352 с.

The Potential of Caritative Supervision in Supportive Host Families

Autore iztirzā karitatīvās supervīzijas iespējas atbalstīt uzņemošās ģimenes. Supervīzija plaši tiek izmantota problēmu risināšanā palīdzošajās profesijās, bet citās valstīs tā tiek izmantota palīdzošo ģimeņu atbalstam. Tām šī palīdzība nepieciešama gadījumos, kad jāsaskaras ar grūtībām pieņemt uzņemto bērnu un tās grib no bērna atteikties. Šīs grūtības daļēji saistītas ar nespēju atzīt pieņemšanas garīgos aspektus. Bērna pieņemšana parasti notiek, atsaucoties uz cilvēcisku mīlestību un žēlastību psiholoģiskā nozīmē, nerēķinoties ar garīgo dimensiju. Mīlestība un rūpes prasa upuri no uzņemošās ģimenes, tās prasa arī, lai mainās ne vien bērns, bet arī uzņemošie vecāki. Papildus atbalsts ir nepieciešams labākai žēlsirdības izpratnei kristīgajā skatījumā, kas bērna uzņemšanai piešķir dzīvdamošu jēgu. Karitatīvā supervīzija pasargā arī no izdegšanas un piešķir notivāciju novērtēt garīgo labklājību.

Atslēgas vārdi: karitatīvā supervīzija, upuris, žēlsirdība, cilvēkmīlestība.

Ina Gusāre

Mg. sociālajā darbā, Mg. iur., supervizore.

Jēkabpils novada Bāriņtiesas priekšsēdētāja.

Mg. in social work, Mg. iur., supervisor.

Chair woman of the Orphans court, Jēkabpils district.

E-pasts: jekab.nov.barintiesa@inbox.lv.